

bewust — maar ten deele slechts vaag bewust — bij onszelf iets ervaren, dat uit de betrekking tusschen het object en onszelf ontstaat. In het Nederlandsch zijn of waren althans twee woorden, welke zouden kunnen dienen om aan dit begrip uitdrukking te geven. Een verouderd woord allereerst, een woord dat tevens hoogstwaarschijnlijk een germanisme is; *Hooft* en *Huygens* gebruiken het beiden: het is het woord „ervoenen”¹²⁾; maar dit woord „ervoenen” wij niet meer en het lijkt te veel op „erfühlen”. In de tweede plaats het woord „doorleven”.¹³⁾ Dit woord wordt zoowel door *A. Pierson* als door *Stijn Streuvels* gebruikt in een zin, die de beteekenis van „erleben” in psychologischen zin zeer dicht benadert. Evenwel is dit woord „doorleven” in die beteekenis vrij onbekend en voldoet niet aan den eisch, dat ook wetenschappelijke termen zoo weinig mogelijk tot misverstand aanleiding behooren te geven.

Waar nu ook het woord „beleven” niet voldoet als vertaling van „erleben” in den hier bedoelden zin, blijft slechts over de beteekenis van het woord te omschrijven. We spreken dan over „innerlijk beleven”. Dit „innerlijk beleven”, dat niet alleen uitgangspunt, maar ook doel vormt van de „Erlebnis”-paedagogische richting, omsluit ten deele de kenakte¹⁴⁾ (altijd volgens deze richting zelf), maar desondanks blijft de paedagogische beteekenis van dat „erleben” veelszins een probleem.

Men wil toch consequent vorming „vom Kinde aus” als doel der opvoeding stellen. Van waarachtig belang is slechts, dat het kind innerlijke belevingen heeft; daardoor moet het gevormd worden; pogingen om „kennis” bij te brengen zijn tenslotte niet anders dan uitingen van een vervlogen tijd, waarin men „begrippen” adoorerde zonder te begrijpen. Doch ook tegen deze consequente „belevings”-gedachte kwam begrijpelijk verzet. Immers een opvoeding, die niet gericht is op het bijbrengen van kennis aan het kind, is in onze cultuur wel ondenkbaar, naar het schijnt.

Maar anderzijds kan, gelijk blijken zal, toch ook niet ontkend worden, dat door de z.g. „Erlebnis”-paedagogen opmerkingen gemaakt zijn, welke een ook door ons bestreden vijand, het intellectualisme, bedoelen te bekampen.

We meenen de verhouding tusschen het innerlijk beleven en het kennen nader te mogen onderzoeken.

We vragen hedenmiddag uwe aandacht voor het onderwerp:
„Innerlijk beleven en kennen in de structuur der opvoeding”

We willen daartoe *eerst* de ontwikkeling van het begrip „Erlebnis” en het gebruik van het woord in de psychologische en paedagogische literatuur nagaan. *Dan* blijkt als vanzelf de noodzakelijkheid, dat we ons nader bezighouden met den zin van het psychisch gebeuren,